

Національний інститут стратегічних досліджень
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ТОЛЕРАНТНІСТЬ
ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Матеріали Круглого столу
29 травня 2007 р., м. Житомир

Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
Житомир
2007

ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

T52

УДК 316.647.5+172.3

Рекомендовано до друку вченою радою університету,
протокол №1, від 31 серпня 2007 року.

За повного або часткового відтворення матеріалів цього
видання посилення на нього обов'язкове.

Висловлені у виданні думки належать виключно авторам.

Редакційна колегія:

В.О. Бакальчук

М.А. Козловець

В.С. Крисаченко

Л.І. Мазука

П.Ю. Саух (керівник)

T52

**Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Матеріали засідання "круглого столу" від 29 травня 2007 р. / За
заг. ред. П.Ю. Сауха – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. –
124 с.**

У виступах учасників "круглого столу" розглянуті філософські аспекти проблеми толерантності, історичні корені проблем полікультурності та формування якостей толерантності в умовах глобалізованого світу, механізми толерантного спілкування і взаємодії в контексті міжкультурної та внутрішньокультурної комунікацій, а також висвітлені різноманітні форми прояву толерантності та інтолерантності в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства.

60.524.251+60.027+60.028,13

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка

МАЗУКА Людмила Іванівна
*кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Національного інституту
стратегічних досліджень*

Етнотолерантність в Україні (на прикладі забезпечення освітніх прав національних меншин)

Важливу роль у консолідації української нації, успішної інтеграції України у міжнародне співтовариство відіграє етнотолерантність, яка передбачає шанобливе, терпиме ставлення до представників будь-яких іноетнічних спільнот, адже Україна є етнічно та культурно багатоплановим суспільством. Нагадаємо, що на території України за переписом 2001 р., проживають представники 130 національностей. Українці становлять 77,8%, росіяни - 17,3%, білоруси, молдавани, кримські татари по 0,5%, болгары – 0,4%, угорці, румуни та поляки по 0,3%, євреї – 0,2% та інші. А такий поліетнічний склад населення породжує цілий ряд проблем пов'язаних з освітою, вихованням культури міжнаціональних відносин, із задоволенням культурних, освітніх запитів громадян різних національностей.

Кожна з представлених в Україні етнічних груп так чи інакше прагне зберегти свою мову, культурну спадщину, традиції, які в кінцевому рахунку формують основи національної ідентичності.

Освіта є одним із найважливіших чинників формування культури народу багатонаціональної держави. Провідна роль у вихованні етнотолерантності відводиться навчальним закладам: від дошкільних до вищих.

Наша держава – одна з небагатьох країн (навіть дуже розвинених економічно), де в різних формах реалізується право

національних меншин на здобуття освіти. У Конституції України (стаття 53) записано: "Громадянам, які належать до національних меншин, ... гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах...". Крім того, статтею 7 Закону України "Про освіту" встановлено, що мова освіти визначається Конституцією України та статтями 25-28 Закону Української РСР "Про мови в Українській РСР". Українським законодавством передбачено також захист прав і свобод національних меншин шляхом укладення міжнародних договорів. Прикладом є Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31.05.1997р.

В Україні поряд з історично складеною системою освіти та виховання, на сучасному етапі відроджується національна освіта меншин, яка реалізує глибоке і всебічне пізнання рідного народу, його історії, культури, духовності і на цій основі – пізнанням кожним вихованцем самого себе, як частки своєї нації, а через неї і всього людства.

За даними Міністерства освіти та науки України нині в Україні діє 2 490 дошкільних закладів національних меншин в яких виховання здійснюється рідною (материнською) мовою.

Російською мовою виховуються 235 369 дітей, мовою іврит – 360 вихованців, польською – 123, німецькою - 68, угорською – 2 380, румунською - 835, кримськотатарською – 340, вірменською – 12 дітей, молдавською- 866 дітей.

У минулі десятиліття замовчувалося таке поняття як національна самосвідомість, що являє собою усвідомлення кожною дитиною, дорослою людиною, як представника певної нації, носія національної культури, історії. І чим вища національна самосвідомість, тим глибше вона любить свій народ, шанує культуру інших народів, розуміє, що її вільний розвиток залежить від свободи і незалежності, вільного розвитку інших народів.

Для задоволення освітніх потреб національних меншин в Україні, окрім загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання, у місцях компактного проживання національних меншин функціонують школи, в яких навчальний процес здійснюється рідними мовами (мовами національних меншин):

Мова навчання	Кількість навчальних закладів	Контингент учнів
російська	1305	482611
румунська	91	482611
угорська	71	13386
кримськотатарська	14	3345
польська	5	1302
молдовська	7	2559

Окрім того, в державі функціонують загальноосвітні навчальні заклади з двома, або кількома мовами навчання, та в яких мова національних меншин вивчається як навчальний предмет. Мови національних меншин також викладаються факультативно або в недільних школах.

У загальноосвітніх навчальних закладах як навчальний предмет вивчаються російська, румунська, угорська, польська, болгарська, кримськотатарська, новогрецька, словацька, вірменська, чеська, молдовська, гагаузька, іврит, ідиш, ромська та інші мови:

Мова, яка вивчається в школах як навчальний предмет	Кількість учнів (чол.)
російська	1431390
румунська	323
кримськотатарська	321562
угорська	994
болгарська	12060
польська	4665
гагаузька	1268
ідиш	1203
словацька	179
новогрецька	121

Міністерством освіти і науки України рекомендовано для використання у школах з навчанням мовами національних меншин 43 назви навчальних програм, 180 – оригінальних підручників та 304 – перекладних. У 2006 році за даними Міністерства освіти та науки України, для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин було видано підручники загальним тиражем 68 тис. екземплярів.

На сучасному етапі особлива увага приділяється відродженню в

Україні освіти кримськотатарською мовою. В Автономній Республіці Крим відкрито 13 шкіл з кримськотатарською мовою викладання, а у 63-ох зазначена мова вивчається як предмет, або функціонують класи з рідною мовою навчання.

Національна освіта відіграє важливу роль у збереженні та розвитку культур національних меншин. Для української держави забезпечення освітніх потреб національних меншин та народів є одним з пріоритетних завдань під час формування державної політики в галузі етнонаціональних відносин.